

TÜRKÇEDE KONUŞMA ANINDA KENDİNİ DÜZELTME*

Fatih DOğRU**

Özet

Dil üretiminde insanlar, oluşturulan metinlerde zaman zaman çeşitli nedenlerle düzeltmeler yapma ihtiyacı duyarlar. Bu düzeltmeler bir başkasının ürettiği metinlerde olabileceği gibi dil üreticisinin kendi oluşturduğu metinlerde de olabilir. Yapılan düzeltmelere, yazılı veya sözlü metinlerde karşılaşılabılır. Sözlü metinlerde doğal olarak bu yöndeki düzeltmelere daha sık rastlanır ve konuşurların da sıklıkla kendi konuşmalarında düzeltmeler yaptıkları görülür. Batı alan yazınında konuşma hataları (speech errors), konuşmada kendini onarma (self-repair in speech) vb. adlarla yapılan çeşitli araştırmalar bulunsa da Türkçe için bu konuda bir eksiklik göze çarpmaktadır. Konunun, dilin bütün yönleriyle tasvir edilmesi amacıyla, edim bilimi ve psiko-dil bilimi bulguları çerçevesinde ele alınması Türkçe açısından önem arz etmektedir. Konuşma anında da konuşur, konuşmasında hata yaptığını düşünme, dil sürçmesi, kekeleme, hatırlamaya çalışma, hatırlayamama, yanlış hatırlama, söylediğinden emin olamama, söylediğini bir benzeri ile karıştıırma, kullandığı ağız özelliğini ölçünlü dildeki şekil ile değiştirme ihtiyacı duyma vb. nedenlerle düzeltmeler yapar. Bu düzeltmeler hatanın tespiti (konuşmanın kesilmesi), duraksama veya düzeltme sözü kullanımı ve düzeltme aşamalarından geçerek gerçekleşir. Bu çalışmada sözlü dil verisi barındıran ve daha önceden yazıya geçirilmiş olan Eskişehir ili ağızlarından hareketle konuşma anında kendini düzeltme örnekleri;

* Bu çalışma 8-10 Kasım 2018'de Mardin'de gerçekleştirilen Uluslararası Dil, Düşünce ve Din Bilimleri Kongresi'nde sözlü olarak sunulan "Konuşma Anında Kendini Düzeltme" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

** Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fdogru@ogu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1801-9725.

düzeltilmenin nedenleri, hatanın tespiti, kullanılan düzeltme sözleri ve gerçekleşen düzeltmeler göz önünde bulundurularak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, kendini düzeltme, konuşma hataları, anlık konuşma.

SELF-REPAIR IN SPONTANEOUS SPEECH IN TURKISH

Abstract

In the language production process, people sometimes need repairs for various reasons. These repairs may be in the texts produced by the person himself or in the texts produced by someone else. Repairs can be found in written or spoken texts. Naturally, repairs are more common in spoken texts, and it is seen that speakers often make repairs in their own speeches. Even though there are various researches entitled such as speech errors, self-repair in speech etc. in the Western literature, the inadequacy in this field in Turkish language draws attention. With the aim of describing the subject with all aspects of the language, it has importance for Turkish language to consider the subject within the light of the findings of pragmatics and psycholinguistics. In the course of speech, the speaker makes repairs for various reasons such as realizing a speech error, slip of tongue, stuttering, trying to remember, failing to remember or misremembering, hesitation in a statement, using a similar word, needing to change a dialectal feature to standard language feature etc. These repairs are implemented through phases of monitoring (detecting the trouble and intercepting of the speech); hesitation, pausing and using an editing term; making the repair correctly. In this study, the examples of self-repairs in the course of speech based on the dialects of Eskişehir, which contains the spoken language data and which have been written previously, will be examined by considering the reasons of repairs, detecting of the trouble in the speech, the editing terms which are used in the texts and the proper repairs.

Keywords: Turkish, self-repair, speech errors, spontaneous speech.

Giriş

Konuşma anında kendini düzeltme (onarım), nadiren de olsa hazırlıklı konuşmalarda görülmekle birlikte daha çok anlık (spontaneous) konuşmada ortaya çıkan bir durumdur. Batı alan yazınında *self repair in speech*, *self correction in speech*, *speech repairs* vb. başlıklar altında ele alınan bu konuyla ilgili Türkçe üzerine birkaç araştırma yapılmış olsa da başlı başına bu konuya değinen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Konuşma anında kendini düzeltme örnekleri doğrudan konuşma üretimi ve konuşma hatalarıyla ilgilidir ve bu süreçler dâhilinde ortaya çıkar. Konuşma üretiminde gerçekleşen hatalar konuşurum sağlık durumundan kaynaklı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Beyin hasarı,

konuşma organlarında bozukluklar vb. sağlık sorunları nedeniyle ortaya çıkan konuşma hataları ve bunlara bağlı düzeltmeler bu çalışmada ele alınmamış, konuşmayı sağlayan ve etkileyen organlar bakımından sağlıklı kimselerin konuşmalarındaki düzeltmeler çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışmada faydalanılan konuşma verileri ise daha önceden doğal konuşma ortamında kayıt cihazları yardımıyla derlenmiş ve yazıya aktarılmış olan *Eskişehir İli Manav Ağızları* (EİMA) (Doğru, 2017), *Eskişehir İli Yörük Ağızları* (EİYA) (Sert, 2015), *Eskişehir İli Türkmen Ağızları* (EİTA) (Yıkılmış, 2015) ve *Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları* (EİBMA) (İlbaş, 2015) çalışmalarında yer alan metinlerden alınmıştır.

1. Konuşma Üretimi

Konuşma üretimi, dil üretiminin temel bir parçasıdır. Levelt (1989) konuşma üretiminin kavramsallaştırma, formülleştirme ve kodlamayı içerdiğini belirtir. Carroll (2004, s. 187) ise konuşma üretiminin dört ana aşamadan oluştuğunu söyler: Bir düşüncenin kavramsallaştırılması, dilsel bir planın oluşturulması, planın dile getirilmesi ve konuşmanın izlenmesi. Bu aşamalara göre ilk olarak, iletişime sokulmak istenilen şeylerin kavramsallaştırması gerekir. İkincisi, bu düşünce, dil bilimsel bir plan dâhilinde formüle edilir. Üçüncü olarak, söz konusu plan, konuşma sistemindeki kaslar aracılığıyla tatbik edilir. Son olarak ise konuşma, söylemek istenilen şeyin ne olduğunu ve bunun nasıl söylenmesi gerektiğini değerlendirmek için izlenir. Bu izleme sonucunda zaman zaman konuşma anında yapılan hatalar tespit edilir ve konuşmayı yeniden oluşturma ihtiyacı hissedilir.

2. Konuşma Hataları

Bir konuşma hatası, söylenmek istenen ile gerçekte söylenen arasında bir uyumsuzluk (Harley, 2006, s. 739) olarak tanımlanır. Konuşma hataları konuşurun psikolojik durumuyla doğrudan bağlantılı biçimde ortaya çıkar. Konuşur gerginken veya stres altındayken, yorgun, endişeli veya sarhoş olduğunda konuşma hatalarının ortaya çıkma ihtimali de artmaktadır. Çoğu araştırmanın, konuşma hatalarının sıklığını etkileyebilecek etmenlere, hataların kendilerine göre daha az odaklanmış olduğu görülür (Carroll, 2004, s. 188). Kuşkusuz hatalar kadar bu hataların ortaya çıkmasında rol oynayan etmenler de önemlidir ve araştırmaya değer bir konudur.

Araştırmacılar konuşma hatalarının az sayıda temel türü bulunduğunu belirtmektedir. Carroll (2004, s. 188-189) konuşma hatalarının; değiştirme (shift), takas etme (exchange), beklenti (anticipation), sürdürme (perseveration), ekleme (addition), silme (deletion), yerine koyma (substitution) ve karıştırma (blend) olmak üzere sekiz türden ibaret olduğunu söyler.

Konuşma hataları dilin farklı birimlerinde ortaya çıkabilir. Hata ses düzeyinde olabileceği gibi biçim birimi, sözcük ve söz öbeği düzeylerinde de meydana gelebilir.

Konuşma hatalarını derlemek için iki ana yöntem vardır. İlk yöntem, kaydedicilerin (derlemeciler ve kullandıkları kayıt cihazları) günlük yaşamda duydukları konuşma hatalarını kayıt altına almasını içerir. İkinci yöntem, laboratuvar temelli giriştir ve katılımcıların sözcük eşleştirmelerini mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde gerçekleştirmesini gerektirmektedir (Harley, 2006, s. 739-740). Her iki tekniğin de kendi içinde artıları ve eksileri bulunmaktadır. Bu çalışmada verilecek örnekler, ilk yöntemle derlenen çalışmaların metinlerinden alınmıştır.

3. Düzeltme (Onarım)

Dil kullanımında konuşma hataları sonucunda dinleyici veya konuşur taraftan kimi zaman oluşturulan metin ya da metinlerde düzeltme ihtiyacı duyulur. Schegloff vd. (1977) *kendi başlatımlı kendini düzeltme*, *alıcı başlatımlı kendini düzeltme*, *kendi başlatımlı alıcı düzeltmesi* ve *alıcı başlatımlı alıcı düzeltmesi* şeklinde düzeltmeyi kimin başlattığı ve kimin yaptığına dayanan dört farklı düzeltme çeşidinin bulunduğunu aktarır. Buradan hareketle düzeltmeler, düzeltmeyi kimin yaptığına dayanarak *başkasını düzeltme* ve *kendini düzeltme* şeklinde iki ana başlığa ayrılabilir. Dinleyici tarafından tespit edilen ve düzeltilen hatalar *başkasını düzeltme*, konuşur taraftan tespit edilip düzeltilenler ise *kendini düzeltme* şeklinde gerçekleşir.

3.1. Başkasını düzeltme

Schegloff vd. (1977) *başkasını düzeltmeyi alıcı başlatımlı kendini düzeltme* ve *alıcı başlatımlı alıcı düzeltmesi* başlıkları altında ele almıştır. Alıcı başlatımlı kendini düzeltmede alıcı, konuşmadaki bir sorun kaynağının görülmesini sağlayıp konuşur sorunu çözerken alıcı başlatımlı alıcı düzeltmesinde konuşmadaki sorun kaynağının görülmesini de çözülmesini de alıcı sağlamaktadır (Sert vd., 2015, s. 18-19).

İletişimde dil kullanıcıları tarafından başkalarının yaptıkları konuşma hatalarını düzeltmek yaygın olarak karşılaşılan bir durumdur. Siyasetçi, sanatçı, sporcu vb. göz önünde olan kişiler tarafından yapılan, yazılı ve görsel medya, sosyal medya vb. alanlarda karşılaşılan konuşma / yazım hataları ve bunlarla ilgili düzeltmeler dil kullanıcıları tarafından ilgi görmektedir. Hatta bu hataları ve düzeltmeleri özellikle konu alan çeşitli televizyon ve radyo programları, gazete yazıları ve sosyal medya kullanıcılarına rastlamak mümkündür. Bununla birlikte karşılıklı iletişimde karşılaşılan konuşma hataları da zaman zaman dinleyiciler tarafından düzeltilmektedir. Kuşkusuz bu dü-

zeltmelerin nasıl yapıldığı, kibarlık stratejileri açısından değerlendirilebilir ve konuşma hatasını yapanla düzeltmeyi yapan arasındaki ilişki bu bağlamda incelenebilir. Bu düzeltmeler daha çok toplum dil biliminin konusudur.

Konuşma hataları karşısında başkasını düzeltme olarak adlandırılacak düzeltmelerle ilgili Türkçe için yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Doğançay-Aktuna ve Kamışlı (1996) araştırmalarında ana dili Türkçe olan farklı konumlardaki kişilerin bir yanlış yapıldığında gösterdikleri sözel tepkileri ve yaptıkları düzeltmeleri incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda rol ilişkileri ve stil kaymasının gerçekleşme şekli ile birlikte konuşurların tercih ettikleri anlamsal ve söz dizimsel biçimler ortaya konulmuştur.

3.2. Kendini düzeltme

Bu çalışma, asıl olarak konuşma hataları sonucu yapılan kendini düzeltmeleri konu edinmektedir. Kendini düzeltmeler konuşurun ruh hâliyle yakından ilgilidir ve psiko dil biliminin inceleme alanına girmektedir. Schegloff vd.nin (1977) *kendi başlatımlı kendini düzeltme* başlığı altında ele aldığı düzeltmelerde konuşur, konuşmadaki sorunları kendisi görür ve kendisi çözer veya *kendi başlatımlı alıcı düzeltmesi* başlığı altında olduğu gibi alıcıdan yardım alır (Sert vd., 2015, s. 17-18). Kendini düzeltmeler, yazılı bir metni okuma sırasında kendini düzeltme ve konuşma sırasında kendini düzeltme olarak iki şekilde ortaya çıkabilmektedir.

3.2.1. Okuma sırasında kendini düzeltme

Konuşma hataları kimi zaman yazılı bir metnin okunması sırasında meydana gelir. Okuma sırasında görülen konuşma hatalarının çeşitli sebepleri olabilir. Bu sebepler konuşur kaynaklı olabileceği gibi okuduğu metinden veya konuşma ortamından kaynaklı da olabilir. Okuma güçlüğü çeken kimselerde bu tür hatalara daha çok rastlanır. Konuşur / okurun hatalı okuduğunu düşündüğü bölümlerde duraksayarak düzeltmeler yaptığı ve okumanın akıcılığını bozduğu gözlenmektedir. Duran ve Sezgin (2012) araştırmalarında bir metin okunurken yapılan sesli okuma hatalarından biri olarak kendi kendini düzeltmeleri göstermiş ve bu tür hataların en aza indirgenmesi için çeşitli okuma uygulamaları önermişlerdir.

3.2.2. Konuşma sırasında kendini düzeltme

İnsanlar birbirleriyle konuşurken sıklıkla işitme, konuşma ve anlama sorunlarıyla karşılaşır. Konuşmadaki sorunlar, bir konuşurun yanlış bir sözcük kullanması veya istediği sözcüğü bulamaması vb. durumlarda ortaya çıkar. Bir dinleyici, konuşurun söylediklerini anlamakta güçlük çektiği zaman işitme sorunları ortaya çıkar. Anlama sorunları, dinleyicinin belirli bir sözcüğü tanımaması, ne hakkında veya kimin hakkında konuşulduğunu bilmemesi

ya da konuşmanın dil bilgisel yapısını çözümleyememesi gibi çok çeşitli durumlarda ortaya çıkar. Konuşurlar böyle sıkıntılarla karşılaştıklarında “düzeltme (onarım) mekanizmasına” başvururlar (Sidnell, 2010, s. 110). Schegloff da düzeltme kavramını tanımlarken bu kavramlardan yola çıkar ve düzeltme kavramını “konuşma, işitme ya da anlamada meydana gelen ve etkileşimin başarılı bir şekilde ilerleyebilmesine engel teşkil eden sorunlarla başa çıkabilmek için kullanılan yöntemlerin düzenlenişi” (Sert vd., 2015, s. 16) şeklinde tanımlar.

Konuşma sırasında kendini düzeltme ile ilgili Batı alan yazınında temel kabul edilebilecek Schegloff vd., (1977), Levelt (1983) vb. araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalar yapılmış ve konu bugüne değin farklı yönleriyle ele alınmıştır. Türkçe için de konuyu psiko-dil bilimi çerçevesinde ele alan çalışmalar (Altıparmak, 2015; Sert vd., 2015; Altıparmak ve Kuruoğlu, 2017) mevcut olmakla birlikte bu alandaki çalışmaların yeterli sayıda olmadığı söylenebilir.

Anlık konuşma verilerine dayanarak hazırlanan ve düzeltmelerin varlığını, yerini tespit etmek ve uygun düzeltmeyi öz devinimli olarak saptamak için ölçüt ve yöntemler sunan, etiketlemeler için sistemler geliştiren derlem dil bilimi ve bilgisayarlı dil bilimi alanında çeşitli çalışmalar da yapılmıştır (Shirberg vd. 1992; Bear vd. 1993; Stolcke vd., 2000, Ang vd., 2002; Eklund, 2004; Shirberg, 2005 vd.). Türkçede konunun tüm yönleriyle ele alınabilmesi ve araştırmalara konu olabilmesi için nitelikli bir sözlü derlem oluşturulmasının gerekliliği yadsınmaz.

Konuşma sırasında ortaya çıkan kendini düzeltmeler, *hazırlıklı konuşmada kendini düzeltme* ve *anlık (spontaneous) konuşmada kendini düzeltme* olarak iki başlık altında ele alınabilir.

3.2.2.1. Hazırlıklı konuşmada kendini düzeltme

Daha önceden hazırlanmış metinlerin üzerinde çalışılarak, zaman zaman ezber yapılarak gerçekleştirilen hazırlıklı konuşmalarda da konuşurun konuşma hataları yaptığı ve bu hatalarda düzeltmelere gittiği gözlenir. Konuşma ortamından kaynaklı etmenlerin dışında konuşurun psikolojik durumuna bağlı nedenlerle de konuşma hataları gerçekleşebilir ve bunun sonucunda konuşurlar konuşmayı tekrar oluşturur veya konuşmada düzenlemeler yaparlar.

Tiyatro, sinema vb. sanat dallarında oyuncuların, topluma hitap edecek siyasetçi, idareci vb. hatiplerin yapacakları konuşmalardan önce provalar yaptıkları ve konuşmalarında oluşabilecek hataları en aza indirmeye çalıştıkları görülür. Kuşkusuz hazırlıklı konuşmalarda görülen konuşma hataları ve bunlara bağlı kendini düzeltmelerin oranı anlık konuşmalara göre çok daha azdır. Bazı konuşma hatalarının hazırlıklı konuşmalarda hazırlıksız konuşmalara

göre daha fazla görüldüğü durumlar da vardır. Erdem (2017, s. 244) hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma durumlarında üretilen konuşma akıcısızlıklarıyla ilgili farklı yaş grupları üzerinde yaptığı araştırmasının sonucunda, 18-23 ve 33-50 yaş grubu katılımcıların hazırlıklı konuşmada hazırlıksız konuşmaya göre daha fazla sayıda uzatma ve dil sürçmesi türü akıcısızlık ürettiklerini ve 33-50 yaş grubu katılımcıların hazırlıklı konuşmalarında hazırlıksız konuşmalarına göre tekrar türü akıcısızlıkların daha fazla sayıda üretildiğini gözlemlemiştir.

3.2.2.2. Anlık (spontaneous) konuşmada kendini düzeltme

Konuşma anında kendini düzeltme örneklerinin büyük bölümü anlık konuşma sırasında gerçekleşen düzeltmelerden oluşmaktadır.

Her gün üretilen ve kavranan konuşmaların çoğu anlık konuşmalardır. Bu “vahşi doğada konuşma” özel bir eğitim gerektirmez, son derece etkilidir, en az derecede bilişsel yük getirir ve birçok düzeyde zengin bilgi taşır (Shirberg, 2005, s. 1781). Aynı zamanda anlık konuşmalar iletişimde sorunlara neden olabilecek bir dizi olgu içerir. Ward (1989, s. 137) bu olguları şöyle sıralar:

- Dolu duraksamalar (filled pauses) - konuşurun sözcüklerle uyuşmayan sesleri (ah, uh, um vb.).
- Yeniden başlamalar (restarts) - bir sözcük veya ifadenin tekrarlanması. Asıl sözcük veya ifade tam veya kesilmiş olabilir.
- Ünlemler (interjections) - konuyla ilgisi olmayan ifadeler.
- Bilinmeyen veya yanlış telaffuz edilen sözcükler (unknown or mispronounced words)
- Eksilteler (ellipsis)
- Dil bilgisi kurallarına aykırı yapılar (ungrammatical constructions) - Kullanıcılar anlaşma hataları yaparlar ve olağan dışı dizilerdeki bileşenleri kullanabilirler.

Maclay ve Osgood (1959, s. 24) konuşmadaki akıcısızlıkları (hesitation); tekrarlar, yanlış başlangıçlar, dolu ve boş duraklar olmak üzere dört gruba ayırır. Clark ve Wasow (1998, s. 201), ise anlık konuşmadaki akıcısızlıkları (disfluencies); istenmeyen duraklar, uzatılmış birimler, doldurucular (“uhm” ve “um” gibi), düzeltici anlatımsal ifadeler (“Demek istediğim” ve “Bilirsin” gibi), yarım kalmış sözcükler, konuşurun düzeltmeleri, tekrarlanan sözcükler olarak yedi farklı başlık altında toplamıştır. (Kansu-Yetkiner vd., 2015, s. 106-107). Clark ve Wasow (1998, s. 201) çoğu akıcısızlık türünün planlama sorunlarını yansıttığını düşünmektedir.

Anlık konuşma hatalarının ve anlık konuşmada kendini düzeltme örneklerinin saptanabilmesi için anlık konuşmaları içeren bir derlem hazırlanma-

sı öncelik arz etmektedir. Japonca (Maekawa vd., 2000), İspanyolca (Ortega-Garcia vd., 2000), İngilizce, Danca (Grønnum, 2006) vb. diller için anlık konuşma derlemleri ve telefon konuşması derlemlerinin (Muthusamy vd., 1992; Godfrey vd., 1992; Taussig ve Bernstein, 1994; Benedi vd., 2006) hazırlanmış olduğu görülürken Türkçe için hazırlanmış yüz yüze ya da çeşitli iletişim araçlarıyla (örneğin, telefonda ve kitle iletişim araçlarında) gerçekleşen Türkçe konuşmalardan oluşan Sözlü Türkçe Derlem (std.metu.edu.tr) bulunmaktadır. Türkçe Ulusal Derlem'de (tnc.org.tr) de derlemin %0.92'sini oluşturan 24 farklı metinden 455.194 sözcüklük bir sözlü derlem yer almaktadır.

Anlık konuşmada kendini düzeltmeler, *yabancı dil konuşuru olarak kendini düzeltme* ve *ana dili konuşuru olarak kendini düzeltme* olarak iki başlık altında ele alınabilir.

3.2.2.2.1. Yabancı dil konuşuru olarak kendini düzeltme

Bir dili ana dili olarak konuşmayan dil kullanıcıları, psikolojik ve çevresel etmenlerin yanı sıra dile olan hâkimiyetlerindeki eksiklik nedeniyle sık sık anlık konuşmalarında kendini düzeltme yoluna gitmektedirler. Özellikle yabancı bir dili öğrenme aşamasındaki konuşurlarda bu durum yaygın olarak görülür.

Konuşmada düzeltmeler geleneksel olarak ikinci dil edinimi (SLA) alan yazınında kavrama kontrolleri, açıklama istekleri, doğrulama kontrolleri, anlam doğrulamaları, tanım istekleri ve sözcüksel belirsizlik ifadeleri gibi işlevsel kategorilere ayrılmaktadır (Markee, 2000, s. 84).

Ana dili konuşuru olmayan konuşurların konuşma hatalarını etkileyen farklı etmenler vardır. Konuşurun yaşı, dili öğrenme süresi, konuşmayı kiminle yaptığı, konuşmanın konusu, süresi vb. etmenlerle konuşma hataları ve bunlara bağlı kendini düzeltmelerin sayısı artabilir veya azalabilir. Yine farklı koşullara bağlı olarak konuşurlar düzeltmeleri çeşitli amaçlarla yapabilirler. Örneğin, ana dili konuşuru olmayan yetişkin dil öğrencileri, ana dili konuşuru olan muhataplarından gerekli açıklamaların alınmasında bir araç olarak çeşitli düzeltme stratejilerini kapsamlı bir şekilde kullanırlar. Bu açıklamalar yetişkin öğrenenlerin kaçırdıkları önemli içerik sözcüklerini edinmelerine olanak verir ve böylece ana dili konuşuru muhatapları tarafından aday gösterilen konuları belirlemelerine veya bunları kendi başlarına aday göstermelerine yardımcı olur (Markee, 2000, s. 6).

Yabancı dil konuşuru olarak kendini düzeltmeleri konu alan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Vural (2008) çalışmasında İngilizce konuşan Türk konuşurlar üzerine ikinci dilde konuşmada yaşanan aksaklıkları farklı koşullar altında incelemiş ve çalışmanın sonucunda, katılımcıların kısa süreden ve konu özelliğinden dolayı belirlenen somut bir konuda ve tanıdıkları biri ile veya ana dili

İngilizce olan biri ile konuşmaları durumlarda daha akıcı konuştuklarını tespit etmiştir.

Ana dili konuşuru olmayan konuşurların anlık konuşmanın yanı sıra anlık çeviride de konuşma akıcısızlıkları yaşadıkları ve düzeltmelere başvurdukları görülür. Kansu-Yetkiner vd. (2015) çalışmalarında boş ve dolu duraklarla yordanan yazılı metinden sözlü çeviri edimi sırasında öğrencilerin yaşadığı sorunların hangi söz dizimsel yapılar üzerinde oluştuğunu bilişsel olarak ortaya koymak için, durak sıklığı, çeviri süresi ve yan tümce - durak ilişkisinin istatistiksel çözümlenmelerini yapmışlar; daha fazla bilgi yoğunluğuna sahip olan bilgilendirici metinlerde, anlatımsal metinlere göre daha sık olarak durak kullanımı olduğu sonucuna varmışlardır.

3.2.2.2.2. Ana dili konuşuru olarak kendini düzeltme

Bir dili ana dili olarak konuşan konuşurlar anlık konuşmada çeşitli nedenlerle ortaya çıkan konuşma hataları sonucunda düzeltmelere başvururlar.

3.2.2.2.2.1. Düzeltmenin nedenleri

Ana dili konuşurlarının anlık konuşmada yaptıkları kendini düzeltmelerin konuşurun psikolojik durumu başta olmak üzere farklı nedenleri bulunmaktadır. Örneğin sık sık değişen bilgilerde eski bilginin güncellenmemesi durumunda konuşma hataları çokça yaşanır. Özellikle yaşı ilerlemiş insanların yaşları sorulduğunda ilk olarak daha önceki yaşlarını söylediği ve sonrasında kendini düzeltme yoluna gittikleri görülür. Hatırlama güçlüğü çekilen şahıs adı, bir olayın tarihi vb. durumlarda görülen konuşma hataları da yaygındır. İnsanların şahıs adlarını hatırlamakta sıklıkla güçlük çektikleri ve söyledikleri adlarda hata yaptıklarını fark ederek konuşmalarında düzeltme yaptıkları gözlenir.

Konuşma anında kendini düzeltmenin başlıca nedenleri arasında şunlar sayılabilir:

a. Bir sözcükte hata yaptığını düşünme

Konuşur anlık konuşmasında hatalı bir sözcük kullandığını düşünerek bu sözcüğü uygun gördüğü başka bir sözcükle değiştirir. (1a)'da soruya verilecek "Türkmen" cevabında konuşur hata yaptığını düşünerek sözcüğü yarım bırakmış ve cevabını "Manav" olarak düzeltmiştir. (1b)'de ise "köy" sözcüğünde hata yaptığını düşünen konuşur sözcüğü değiştirerek "hâne" sözcüğünü kullanmıştır.

(1) a) EB: Bu köy ne köyü? Manav köyü mü, Yörük köyü mü, Türkmen köyü mü? ZA: tür. manav bura. bizim burda hiç bu memleKetTe ğarışıK yok. (EİMA, I/11/21)

b) yunan bõle her kö.. hāneleri geziyī dedemi buluyi. (EİMA, I/5/38)

b. Bir biçim biriminde hata yaptığını düşünme

Konuşur anlık konuşmasında hatalı bir biçim birimi kullandığını düşünerek bu biçim birimini uygun gördüğü başka bir biçim birimiyle değiştirir. (2a)'da konuşur, kullanmış olduğu +{A} biçim birimini +{DA} biçim birimi ile değiştirerek konuşmasında düzeltme yaparken (2b)'de +{A} biçim birimi yerine +{I} biçim birimi kullanılarak düzeltme yapılmıştır.

(2) a) bõle bi dumlıca dēnen köyümüz vār. urā.. urda ānadıñ_ıñ?
(EİMA, I/5/59)

b) orıya.. o yannı bizim de_il. he o yannını üleşdiĶ iki ğardaş.
(EİMA, I/21/74)

c. Dil sürçmesi

Konuşurlar zaman zaman dil sürçmesi nedeniyle konuşma hataları yaparlar. (3a)'da konuşur dil sürçmesi nedeniyle “iledıya” şeklinde kullandığı sözcüğü “ileriye” olarak düzeltmiş; (3b)'de ise dil sürçmesi nedeniyle “fakil..” şeklinde söylediği sözcüğü “faSille” şeklinde söyleyerek konuşmasında düzeltme yapmıştır. (3c)'de ise konuşur bir deyim kullanmak istemiş ancak deyimdeki unsurları bir araya getirmekte güçlük yaşamıştır. Belli seslerin tekrarının çok olduğu, söylenişi zor ve sık sık karıştırılan deyim, mani, tekerleme vb. sözlerde bu duruma yaygın olarak rastlanır.

(3) a) gelir. iledıya.. ileriye dõru baĶ (EİMA, I/6/128)

b) eksē tāze fakil.. faSilleyi meselā ğurudurlardı ēveli. (EİMA, I/8/43)

c) esgiden böyle ğuzine şey yok. ocaklık. ğordun bi kütük sabā ğadar önün ğārma.. arĶan kı..önün ĶavurĶa Ķavuru önnü.. arĶan_ārman savurıydı. (EİMA, II/3/43)

d. Kullandığı sözcüğün kapsamını daraltma

Konuşurun anlam dairesi daha geniş olan bir sözcük yerine konuşmasını keserek anlam dairesi daha dar bir sözcüğü tercih etmesidir. (4a)'da kapsamı daha geniş olan “herkes” sözcüğü yerine konuşur konuşmasını keserek daha dar bir kapsam ifade eden “biĶaş kişi” (birkaç kişi) sözcüğünü kullanmıştır. (4b)'de de yine kapsamı daha geniş olan “bizim” sözcüğü yerine “benim” sözcüğü kullanılarak düzeltmeye gidilmiştir.

(4) a) õñceden ğāve meşurūmuşTu. ğāveyi herkeS kend.. biĶaş kiři kendi çekiyomuşTu makinelēle. (EİMA, I/7/83)

b) hiç_ışımız gücümüz yōdu bizi.. benim. (EİMA, I/25/62)

e. Kekeleme

(5a-b)'de konuşur, tümcede ses ve hece tekrarları yaparak kekelemiş ve tümceyi tekrar oluşturarak / oluşturmayı deneyerek kendini düzeltmiştir.

(5) a) kebab_asılr eve.. evelde, evelden kebab_as.. evelden kebab_asılr. (EİMA, I/26/2)

b) he ata biniyomuş gelin. işte. ben ken.. be.. biz ğāşdıķ. ben ğāşdıım. şindi ğaçana da va dūn. (EİYA, I/21/68)

f. Hatırlayamama, hatırlamaya çalışma veya yanlış hatırlama

En yaygın görülen düzeltme nedenlerindedir. Şahıs adları, bir olayın tarihi, kişilerin yaşı vb. durumları insanların hatırlamakta güçlük çektiği ve sık sık bunları hatalı bir biçimde ifade ettikleri gözlenir. (6a)'da hatırlamaya çalışma ve hatırlayamama, (6b-c)'de ise yanlış hatırlama ve hatırlamaya çalışma sonucu konuşur daha önceden söylediği sözde düzeltmeye gitmiştir.

(6) a) çocūm da okuyu şimdi. ‘asge.. aman ... dilime gelemedi bi. vallā gelemedi. şimdi ōlan urda çalışıyo. (EİYA, II/11/105)

b) şey fal an süleyma.. aman şey ābıyı, ta_ir ābıyı fal an onnar đā emirdālı. (EİYA, II/12/38)

c) ilk bizim dedelerimiz burayı kıran, bin se.. şey bin sekiz yüz doksan_üşde. (EİBMA, I/43/12)

g. Söylediğinden emin olamama

(7a)'da konuşur söylediğinden emin olamayarak konuşmasında düzeltmeye gitmiş ve emin olamadığı sözcüğün yerine geçici olarak başka bir sözcük koyarak konuşmasını tamamlamıştır.

(7) a) çözüyüdüķ yumūñ şeyini ipl̄ini, şeyisini keçeniñ aman çullarıñ, çul diȳim ben_artıķ. onu bōle arasından_arħaş geçire geçire doħuyūduħ. (EİYA, II/13/06)

h. Söylediğini bir benzeri ile karıştırma

Konuşur anlık konuşmada anlatmak istediği ifadeyi zaman zaman ona benzeyen başka bir ifadeyle karıştırır ve konuşma hatası yapar. Konuşma anında bu hatasını fark eden konuşur konuşmasını keserek hatalı olduğunu düşündüğü ifadenin yerine uygun ifadeyi kullanır. (8a)'da konuşur “pazı” sözcüğü yerine bu sözcüğe anlamsal olarak benzer başka bir sözcük olan “yıfka” (yufka) sözcüğünü kullanmış, daha sonra hatasını fark etmiş ve kullanmak istediği asıl sözcük olan “pazı” sözcüğünü söyleyerek konuşmasını düzeltmiştir. (8b)'de

ise “yün” sözcüğüne anlamsal olarak benzeyen “yorgan” sözcüğünü kullanan konuşur hata yaptığını fark etmiş ve “yün” sözcüğü kullanarak konuşmasını düzeltmiştir.

(8) a) işli ediyiz şindi biz meselâ bu yıfkayı amân şey pazıyı yazıyız. (EİBMA, I/28/105)

b) êsgimiş zamannarıñ yorg.. şiyi yünneri. (EİMA, I/12/32)

i. Kullandığı ağız özelliğini ölçünlü dildeki şekil ile değiştirme ihtiyacı duyma

Konuşur, daha çok resmi bir ortamda veya tanımadığı biri ile konuşması durumunda konuşmasında kullanmış olduğu ağız özelliği taşıyan bir ifadeyi ölçünlü dildeki şekli ile değiştirme ihtiyacı duyar. (9a)’da konuşur, aynı anlamı taşıyor olsa da kendi yöresinin ağızında kullanılan “toyğa” sözcüğü yerine dinleyicinin daha kolay anlayacağını düşündüğü ölçünlü dildeki “yo_ut” (yoğurt) sözcüğünü kullanarak konuşmasını düzeltmiştir. (9b)’de ise konuşur, yüklemde kullandığı eylemi dinleyici için daha anlaşılır olduğunu düşündüğü eylemle değiştirmiştir. (9c)’de konuşur, kullandığı ağız özelliğini yansıtan ve ünlü daralması görülen +{DI} biçim birimi yerine ölçünlü dildeki karşılığı olan +{DA} biçim birimini kullanmıştır. (9d)’de ağız özelliği taşıyan ve geniş ünlülü kullanılan sözcük yerine ölçünlü dildeki karşılığı, (9e)’de ise ağız özelliği taşıyan ve ötümlü ünsüzle kullanılan sözcük yerine ölçünlü dildeki karşılığı kullanılmıştır.

(9) a) *SGA: Ne çorbası yaparlar? DÖ: toyğa ço.. yo_ut çorbası yaparlar.* (EİMA, I/9/33)

b) *onnāñ yemēni pişircēm diyē doKuz yaşımda seKiz yaşımda oKuldan çık.. aldılar.* (EİMA, I/22/11)

c) *ocağdâ bōle tândır vâ tândırdı ... tandırda a saman_atar bişiriz biz.* (EİMA, I/4/40)

d) *bi fakiriñ dē annē diyó_ölu. anne di ki ölum şu yo_ordu götür yonā.. yunan mere.. mēremete gelir mi?* (EİMA, I/5/47)

e) *bi dene şōle do.. tombaKcı şōle daş dikeğdİK.* (EİMA, I/8/48)

j. Konuşmanın arasına bir açıklama ekleme

Konuşurun anlık konuşmada konuşmasını, bir ifadeyi düzeltmekten çok konuşmanın arasına bir açıklama, bilgi, cevap vb. ifadeler ekleme ihtiyacı duyması sonucu kestiği görülür. (10a)’da konuşur dinleyiciden gelen bir uyarıcı söze cevap vermek için konuşmasını kesmiş ve “âmin” diyerek konuşmasına devam etmiş; (10b)’de ise konuşmasında verdiği bir sözcükle ilgili bir açıklama yapma ihtiyacı duyarak konuşmasını kesen konuşur, bu açıklamadan

sonra konuşmasını kestiği noktadan devam ettirmek suretiyle konuşmada düzeltme yoluna gitmiştir.

(10) a) SGA: Allah rahmet eylesin. Nur içinde yatsın. AS: bi başKa.. āmin. bi başKaydı. (EİMA, I/22/22)

b) şimdī böyüklē odalāda otu.. biz yetiştik yāni odalara. odalāda oturulādı. sōna gāvele olmıya başladı oda.. odalā ğapandı. (EİMA, I/28/29)

3.2.2.2.2.2. Düzeltmenin aşamaları

Levelt (1983, s. 41) konuşma anında kendini düzeltmenin genellikle üç aşamada ilerlediğini belirtir. İlk aşama kişinin kendi konuşmasını izlemesini ve hatanın tespit edildiğinde konuşma akışının kesintiye uğramasını, ikinci aşama konuşmada tereddüt yaşama, duraksama ve özellikle düzeltme terimlerinin kullanılmasını, üçüncü aşama ise uygun düzeltmenin yapılmasını içerir.

3.2.2.2.2.2.1. Hatanın tespiti (Konuşmanın kesilmesi)

İnsanlar konuşma anında bir yandan konuşmalarını oluştururken bir yandan da bu konuşmayı bir çeşit izlemeye tabi tutarlar. Bu izleme sonucunda zaman zaman konuşma içerisinde bir hata tespit eder ve konuşma akışında kesintiye giderler. Levelt'e (1983) göre bir konuşurun konuşmanın akışını kesmesini gerektirebilecek birçok olası neden vardır. Bu nedenlerden biri konuşma hatasıdır. Bir diğer neden ise söylenenlerin doğru olmasına rağmen konuşmayla tam olarak uygun düşmemesidir. Kısacası, insanlar konuşmanın ortasında konuşmayı keserek konuşma hatalarını düzeltirler. Konuşmaya uygun olmayan sözcükler söylendiğinde ya da çok hızlı konuşulduğu zaman bu durum ortaya çıkabilmektedir (Anshori, 2014, s. 18).

3.2.2.2.2.2.2. Duraksama ve düzeltme sözü kullanımı

Bu aşama, konuşmada tereddüt yaşama, duraksama ve özellikle düzeltme sözlerinin (düzeltme terimlerinin) kullanılmasını içerir. Hangi düzeltme sözünün kullanılacağı, konuşma sorununun doğasına oldukça düzenli bir şekilde bağlıdır: Konuşma hataları diğer düzeltme terimlerini sadece konuşmayla uygunsuz olan sözcüklerden sonra tetikler ve konuşur tarafından hızlıca algılanan sorun tercihen “uh” kullanımıyla bildirilir (Levelt, 1983, s. 41). Bu düzeltme sözünün ne olduğu dillere göre farklılık göstermektedir.

Düzeltilme sözleri, düzeltmeyi tetikleyen nedenlerin derecesine göre değişiklik gösterir. Bazı düzeltme sözleri önceki söylenenin açık bir reddi anlamına gelirken bazı sözler önceki ifadeyi sürdürür. Bu bağlamda düzeltme nedenleri ile düzeltme sözleri arasında sıkı bir bağ vardır.

Ana dili konuşurlarının konuşma anında kendini düzeltme örnekleri incelendiğinde yaygın olarak duraksama yaşadıkları ve zaman zaman farklı düzeltme sözlerine başvurdukları görülür.

a. Duraksama

Konuşma anında konuşurun konuşmasını izlemesi sonucunda herhangi bir düzeltme sözü kullanılmaksızın konuşma hatası tespit edilir ve konuşur tarafından tereddüt edilip duraksanır. Duraksamanın ardından konuşurun kendini düzeltme yoluna gittiği görülür. Kendini düzeltmelerde duraksamaların kullanılması yaygın olarak karşılaşılan bir durumdur.

(11a-f)'de konuşur herhangi bir düzeltme sözü kullanmaksızın duraksamış ve konuşmasını izlemesi sonucu farkına vardığı hatalı olduğunu düşündüğü ifadeyi düzeltme yoluna gitmiştir.

- (11) a) gelinne gelinniK giy.. nişannık. (EİMA, I/2/18)
- b) burayı göçürdük. āl.. üstü ev altı ahır. (EİMA, I/28/26)
- c) damādi şiyde giy.. cāminin_öjünde giydirilerdi. (EİMA, I/2/27)
- d) kardaşlarım gençlīmiziñ serveTi samā.. sāmānımızuñ ğıymetini bilelim. (EİMA, I/14/72)
- e) fırınımız yanardı bizim kendi dedemgi.. babamgiliñ mālle fırınımız vardı. (EİTA, I/7/43)
- f) yā üç_ölu.. iki ölüm bi ğızım var. (EİBMA, II/2/178)

b. Düzeltme sözleri

Duraksamaların dışında bir düzeltme sözü kullanmak suretiyle de düzeltmeler yapılmaktadır. Çalışma kapsamındaki metinlerde rastlanan düzeltme sözlerinden bazıları şunlardır:

yok

(12a-c)'de konuşurun konuşmasını izlemesi sonucu farkına vardığı konuşma hatası “yok” düzeltme sözü kullanılarak onarılmaya çalışılmış ve bu düzeltme sözü yardımıyla kendini düzeltme gerçekleşmiştir.

- (12) a) geri ge.. yo ğāçırımış tābi ğādın nişannısı. (EİMA, I/8/127)
- b) dört dene ğızdıK, iki dene ölandıK. yedi ğardeşdıK. yo āltı ğardeş dī mi? ismā_il dayın, ali_rıza dayıñ, dört dene de ğız dī mi? (EİMA, I/145/15)
- c) sizler.. anķāra.. yo yu bunnā bürda. ėltim_öldü uruyu defnedildi. (EİMA, II/8/6)

hayır

(13a)'da hatırlamaya çalışma nedeniyle, (13b)'de soruya verilen cevabın yanlış olduğunun fark edilmesi nedeniyle “hayır” düzeltme sözü kullanılmış ve bu söz kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir.

(13) a) oraları şeymiş bütün, örmanmış. ni ò, ne di.. ne tiken di-yilē, derede olüdü evellē. hāyır be. sārmaşık, sārmaşıkmiş bütün o tatlı çeşmelē. (EİBMA, I/49/63)

b) SGA: *Sonra şurası, burası sizin eviniz, şey iki göz hayatlı öyle mi?* ZA: tabi, ayır esgi köy evi dīl bu. (EİBMA, I/5/63).

tövbe

(14a)'da zaman ifadesinin yanlış hatırlanması nedeniyle “tövbe” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir.

(14) a) yalnız düne, hindi dün di_i esdafulla töbe. telefonu gēl-di. nerdesiñ yavrum didim. (EİMA, I/52/87)

pardon

(15a-b)'de soruya verilen cevabın yanlış olduğunun fark edilmesi nedeniyle “pardon” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir.

(15) a) *Yaş kaç?* X: yaş, atmış_iki. EB: *Atmış iki.* X: atmış yedi, atmış yedi a pardon atmış yedi. (EİYA, II/13/131)

b) tabi gālībā burda dōmuşum. yōk pardon. ama babamlar da burda dōmuşlar, de mi? (EİBMA, I/15/65)

değil

(16a)'da konuşmanın sonunda “değil” düzeltme sözü kullanılmış, düzeltme tümce içinde yapılmış olmasına karşın konuşur, asıl anlatmak istediği düşüncüyü / ifadeyi bu düzeltme sözünü kullanarak vurgulamıştır. Bu düzeltme sözünün konumu bakımından tümce bittikten sonra kullanılması dikkat çekicidir.

(16) a) öyle bi buçuK_iki ay sene gullanırdıK. ay de_il. (EİMA, I/123/43)

aslında

(17a)'da “aslında” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. (12), (13), (14), (15), (16) ve (17)'deki örneklerde kullanılan düzeltme sözleri önceki ifadenin (düzeltilen sözün) açık bir reddi niteliğini taşımaktadır.

(17) a) FD: *Yaşınız kaç?* AHY: ‘atmış_üç. atmış dörd_aslında. kırk dokuz yañı. (EİYA, I/26/07)

aman

(18a-p)'de "aman" düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. Bu düzeltme sözü Eskişehir ili ağızlarında en yaygın kullanılan düzeltme sözüdür.

(18) a) *Adın ne teyze? HB:* fatma aman hadime. (EİMA, I/159/1)

b) emizde bi sağıyın diye otTum, hana abem amān yengem, abam vardı sa_ā.. (EİMA, I/152/132)

c) ben_annanne. ben kōde de aman şehirde de yapdım bi sünēt dūnū. (EİBMA, I/1/65)

d) kışlık ya, aman yazlık ya. (EİBMA, I/5/68)

e) *Sİ: Kaç yaşındasın? FS:* se.. amān elli sekiz dömluyum işde sen hesaplayıver. (EİBMA, I/6/2)

f) çıkālā avşamüsdü burda, amān orda yuvlu adam, delikannılar. (EİBMA, I/13/114)

g) böyle bi şey işde. böyle çevirillēđdi şurda aman burada. (EİBMA, I/13/116)

h) üsdüne yördün amān katın varsa meselā kaymān kaymak sürim, içine de biraz yört korum. (EİBMA, I/28/14)

i) şeyimiz yokdur öle ani içine sürme.. amān üsdüne katık falan sürmeyiz. (EİBMA, I/28/115)

j) *SGA: Bulgaristan'ın neresinden gelmişler hatırlıyor musun? ZG:* sitreden ī dur, dilimin_ucunda ama söyleyemedim yavrum neresinden bilmem bi şı amān ne_bilim ben işde, bilemedim a dilimin_ucunda da söyleyemedim. (EİBMA, I/19/99)

j) sitre, sitiri amān silistreden. (EİBMA, I/19/106)

k) onnarı da üle kırarım amān ince ince keseriz bit_tā büle maķārnemiz_o. (EİBMA, I/28/40)

l) kışdan aman yazdan şey korum ben fişne korum. (EİBMA, I/28/45)

m) işli ediyiz şindi biz meselā bu yıfıyı amān şey pazıyı yazıyız. (EİBMA, I/28/105)

n) bubām yüz yaşını aşmış oluyo o_zāman, tabī. bubam kırık_āl-tıda, kırık aman, dur kırık ye., nūran altmış yedi do_umlu, benim küçük ğız dörd_aylıkdı bābam öldünde, elli sekiz yaşında öldü bābam, kaļpden_öldü. (EİBMA, I/19/87)

o) ğoņşular_iyi. ço_u şeyden, aman bi kōyden. yanĩ ‘gelme. (EİYA, I/30/101)

ö) ya. benim ye.. çocūm da okuyu Őimdi. ‘asge.. aman ... dili-me gelemedi bi. vallā gelemedi. Őimdi ōlan urda çalıŐıyo. (EİYA, II/11/104)

p) şey fal’an sūleyma.. aman şey ābıyı, ta_ir ābıyı fal’an onnar dā emirdālı. (EİYA, II/12/38)

ay

(19a-c)’de “ay” dūzeltme sōzū kullanılarak kendini dūzeltme gerçekte- miŐtir.

(19) a) malad.. ay şey malatya. (EİTA, II/1/114)

b) yapıyola, ōlūyola. Őuriye çıK ay ıscā çıkmeyiz yō. (EİMA, I/153/116)

c) baKdım tārihde.. ayy bilemıcēm Şindi. (EİBMA, I/16/64)

işte

(20a-b)’de “iŐte” dūzeltme sōzū kullanılarak kendini dūzeltme gerçekte- miŐtir.

(20) a) link varıdı atnan dōner bōyle dūbek, dūbek iŐte ōyle bi şey denirdi. (EİTA, I/19/90)

b) saŐda piŐiriyiz_onnarı, yuviyiz yuviyiz ondan sōna bōrek ya- par.. işde bōrek dōŐeriz onnan. (EİBMA, I/28/106)

neyse?

(21a-b)’de “neyse” dūzeltme sōzū kullanılarak kendini dūzeltme gerçekte- leŐmiŐtir. Bu dūzeltme sōzūnūn emin olunmayan ifadelerden, net bir biçimde dūzeltilemeyen sōzlerden sıyrılıp tūmceyi devam ettirmek ve konuŐmayı sūr- dūrmek için kullanıldıĐı gōrūlūr.

(21) a) bizim mācurlarda ōle yatıra matıra tapmaz bizim.. neyse cāmiye gider namazını kılar o. (EİBMA, I/17/100)

b) Őurda kil vardır, ne kazaımız vaŐ ya Őurda ordan kil sarar gider- miŐ develere ōrdan aydın yemiŐi iŐte ōzūm neyise onnarı getirip burda bu dātırmıŐ (EİTA, I/17/59)

mı?

(22a-c)’de “mı” dūzeltme sōzū (soru biçim birimi) kullanılarak kendini dūzeltme gerçekte- miŐtir. Burada kullanılan dūzeltme sōzūnūn diĐer dūzelt- me sōzlerinden farklı olarak bir sōzcük deĐil bir biçim birimi olması dikkat

çekicidir. Konuşurun bu düzeltme sözünü emin olamadığı durumlarda kullandığı, bu sözü kullanarak düzeltme yaparken dinleyiciyi de düzeltme sürecine katmak istediği ve çoğu zaman dinleyiciden düzeltme için yardım talep ettiği görülür.

(22) a) bizde ğalmadı ğayınnam hiç. eltimin yanında ğaldı. o da işTe öle dört.. üç ay mı oldu, üç dört ay_ oldu öleli. ramazanda öldü. üç ay_ oldu işTe. (EİMA, II/19/117)

b) cuma günü ı şey gelin üsdüne gitme de mi? gelin üsdüne gitme âdetleri olurdu. (EİBMA, I/15/10)

c) GB: valla her túrlü. a şey evelâ ğını gecesiniñ dē şēsini geyē, elbīsesini. undan sona anam bi Ta vardı adı neydi? MY: nişan yapmıdan sen ğınıyı geçdiñ. GB: yo yo bi dü. aman biñdallı mı şamdallı mı va ne ğarın osmanı elbīsesi va. (EİMA, II/39/145)

sen söyle, ne o?, neydi?

(23a-b)'de “sen söyle” (veya bu anlamdaki başka bir söz), (23a) ve (23c)'de “ne o”, (23d-f)'de “neydi” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. Bu düzeltme sözlerinin diğerlerinden farklı olarak tümce yapısında oldukları, (23c-f)'nin ise (22)'de soru biçim birimi ile oluşturulan örneklerde olduğu gibi soru ifadesi taşımaları dikkat çekicidir. Konuşurun bu düzeltme sözlerini emin olamadığı durumlarda kullandığı, bu sözü kullanarak düzeltme yaparken dinleyiciyi de düzeltme sürecine katmak istediği ve çoğu zaman dinleyiciden düzeltme için yardım talep ettiği görülür. (22) ve (23) numaralı örnekler bu bağlamda konuşur başlatmalı alıcı düzeltmesi olarak da değerlendirilebilir.

(23) a) onnarınan da döydükTen kerı şey_ıderdiK. ne_o sen geTin_ adını yıkãrdık buydayları un yapardıĝ unnarđan yirdik. (EİMA, I/115/55)

b) şehirdele. dē ğız ğız ölunu okutTü. şeyde okutTü. diyemedim. aman yā rabbim dilimiñ_ ucunda da diyemiyom.. bu şeyde, mevlānā nêrdê? Sİ: Konya 'da. HÖ: hah konyädä okudu. (EİMA, I/72/17)

c) düz çalıyoduñ_ işde di.. şeynen ne_o? X: orĝ mu? AU: orĝ va da ne diyolar kãmãra gibi çeken. işde şeye daķıyolar ya. sesi çok çıkıyo ya. Sİ: Hoparlör mü? AU: he. mikrofonna. (EİYA, I/24/96)

d) âlmış bu yörük ğızını aya şı aĝa ya evine getimiş evine getirincä şindiki şeden satıl urdu yimek yapıyoz ya neydi onun_ adı?

*PK: şey hani şey gibi ‘çiçek gibi ya ol.. roka de_ il de. X: ... kar-
nıbahar mı? PK: karnıbahar ağılıma gelmeye. (EİYA, I/28/104)*

e) FB: Buranın aslı mı bir yerden gelme falan mı? MU: yoh,
anam babam buralıymış. başğa bi yerden da_âl bizim ‘dē ba-
balarmızın babaları dedelerim şeyden neydi adını. o bizim gel-
memiz nereden cāvid hüsnü, bizim esgiden_ gelme ana babam-
larımızın babaları? H: horasandan gelme. MU: hah horasandan.
(EİTA, II/1/109)

f) EB: Nereden getirdiler onlar? ME: şī ārıdan ārının neydi?
şiy yā u.. urası yāy? x: tatvandan geldi. ME: tatvandan. (EİMA,
II/10/78)

öyle ya

(24a)’da “öyle ya” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçek-
leşmiştir. Bu düzeltme sözüne daha çok konuşur tarafından tereddüt yaşanan
ifadede tereddüdün son bulması ve aynı ifadeden emin olunması durumunda
karşılaşmaktadır.

(24) a) biri kütahyada, biri burda. dō_üm tārîhleri elli üş, öle ya
elli üş dōmlu (EİBMA, I/48/83)

bilirsin

(25a)’da “bilirsin” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçek-
leşmiştir. Bu düzeltme sözü konuşmada bahsi geçen bir ifadenin dinleyici ta-
rafından anlaşılıp anlaşılmadığını kontrol etmek amacıyla kullanılmaktadır.

(25) a) kerpiş deriz şu evler kerpişdir, bilme.. kerpiji bilirsin, ker-
piş kesdik. (EİBMA, I/48/135)

dur

(26a-b)’de “dur” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekle-
şmiştir. Bu düzeltme sözünün, emin olunamayan bir ifadenin konuşur tarafın-
dan hatırlanma sürecinde konuşmadaki boşluğu doldurmak amacıyla söylen-
diği gözlenir. (24), (25) ve (26) numaralı örneklerdeki düzeltme sözlerinin de
tümce yapısında oldukları görülür.

(26) a) ilyas usda dērlerdi soyadını bilmīyo.. dur dombaycı var_o
adamların soyadları. ilyas dombaycı. (EİYA, I/08/127)

b) bubām yüz yaşını aşmış oluyo o_zâman, tabî. bubam kırk_âl-
tıda, kırk aman, dur kırk ye.., nūran altmış yedi do_umlu, benim
küçük gız dörd_aylıkdı bâbam öldünde, elli sekiz yaşında öldü
bâbam, kał_pden_öldü. (EİBMA, I/19/87)

hah

(27a-c)'de “hah” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. Konuşur hatırlayamadığı bir durumda düzeltme ihtiyacı duymuş ve hatırlama anında bu düzeltme sözünü kullanarak düzeltmeyi gerçekleştirmiştir. (27b-c)'de örnekler aynı zamanda konuşur başlatmalı alıcı düzeltmesi olarak da değerlendirilebilir.

(27) a) tahire ablan şey marziye ablan kaş dömlü? öğretmen olan. hah, elli iki dömlü olması İâzım. (EİBMA, I/48/84)

b) OT: bulğaristan, tirnavu. EB: Tirnava. OT: hah. tirnava. (EİBMA, II/3/9)

c) FB: *Buranın aslı mı bir yerden gelme falan mı?* MU: yoh, anam babam buralıymış. başğa bi yerden da_āl bizim ‘dē babalarımızın babaları dedelerim şeyden neydi adını. o bizim gelmemiz nereden cāvid hüsnü, bizim esgiden_ gelme ana babalarımızın babaları? H: horasandan gelme. MU: hah horasandan. (EİTA, II/1/109)

ı

(28a-c)'de “ı” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. Bu düzeltme sözünün “ay”, “hah” vb. örneklerde olduğu gibi sözcükselleşme sürecindeki ünlem türünde bir sözcük olduğu söylenebilir.

(28) a) gene yapıyolā televizyonda ya. televizyon.. qarı.. ıı adamlar hiç gelmez, hē o senin torunun. (EİBMA, I/44/122)

b) cuma günü ıı şey gelin üsdüne gitme de mi? gelin üsdüne gitme ādetleri olurdu. (EİBMA, I/15/10)

c) EB: *Eski muhacir yemeklerinden ne yaparsınız? Var mıdır hâlâ yaptığınız böreklerden, çöreklerden?* MÖ: böreklerden ıı, şimdi bēm torunu hatırlatdın bana. (EİBMA, I/3/103)

şey

(29a-h)'de “şey” düzeltme sözü kullanılarak kendini düzeltme gerçekleşmiştir. (28) ve (29) numaralı örneklerin hatırlamaya çalışma sürecinde duraklama süresini doldurmak amacıyla konuşur tarafından söylenen düzeltme sözleri oldukları söylenebilir.

(29) a) doğuz do_üşmüş bi tā do_ureymış_ otuz mu.. şe sekiz mi olcā mişin? (EİYA, I/17/58)

b) birin de iki çocū va, şe.. birin de üç çocū va. (EİYA, I/18/36)

c) ē bu da_ıı_ismi şey tülüce da_ı. (EİYA, I/29/107)

d) inşallah_hadi. odunbazarında ev.. şiler vardı. evleri va unna-
rın. (EİYA, II/11/65)

e) odunbazarının yanında çe.. şey vardı ya. cāmi va, okul vārđı.
(EİYA, II/11/67)

f) tāmam_işde bizim bu bi kaç kişi yozğat tarafından gelmiş şē..
çorum tarafından. (EİYA, II/12/53)

g) üç yüzde ta olmuş ħani bal.. şeyde olmuş ya çanağkaled. (Eİ-
BMA, I/4/8)

h) kürt deyince şimdi ka.. şeyli var, karıslı var bi arkadaş dēyē
bak, evleri orda. (EİBMA, I/43/40)

tekrarlar

Bağımsız düzeltme sözlerinin yanında tümcede tereddüt yaşanan bölümlerde tereddüt edilen sözcüklerin tekrar edilmesi suretiyle yapılan kendini düzeltme örnekleri de bulunmaktadır. (30a-d)'de söylenen sözde tereddüt edilmiş ve düzeltme sözü olarak aynı sözün tekrar edilmesi suretiyle kendini düzeltme gerçekleştirilmiştir.

(30) a) önceden_öleydi. bi de ğızı.. ğızı çığardırlādı sabā ezeninde. (EİYA, II/07/171)

b) anam beni şēderdi bakar.. bakardı üsdüme başıma. (EİYA, II/11/26)

c) kardaşlarım gençşlimiziñ serveTi samā.. sāmānımızuñ ğıymetini bilelim. (EİMA, I/14/72)

d) o_zaman bizim küyde öyle geyilirdi de ben gērçi gelinnik
giy.. ben gelinnik giydim de. (EİBMA, II/7/75)

3.2.2.2.2.3. Düzeltme

Konuşma anında kendini düzeltme sürecinin üçüncü ve son aşaması düzeltmenin yapılmasıdır. Hatanın tespit edilip konuşmanın kesilmesi; tereddüt, duraksama yaşanması veya düzeltme sözü kullanımı aşamalarından sonra konuşur, konuşmasında uygun düzeltmeyi yaparak süreci tamamlar. Daha önce oluşturulan konuşma ya da bu konuşmanın bir bölümü iptal edilerek ve iptal edilen bölüm yeniden oluşturularak düzeltme gerçekleşir. Böylelikle konuşma anındaki iletişim, konuşurun düşüncelerini daha sağlıklı yansıttığını düşündüğü şekilde devam etmiş olur. Çoğu kez bu düzeltme konuşur tarafından yapıyorken kimi zaman da düzeltmenin alıcı tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Bazı durumlarda ise (uygun ifadenin bulunamaması, hatanın doğrulanamaması, hatırlayamama vb. durumlarda) düzeltme aşamasının atlanarak konuşmanın sürdürüldüğü görülür.

Sonuç

Çalışmada konuşma üretimi, konuşma hataları, düzeltme konuları üzerinde durulmuş; başkasını düzeltme ve kendini düzeltme olarak iki ana başlığa ayrılan düzeltmelerden ana dili konuşuru olarak konuşma anında kendini düzeltme örnekleri ele alınmıştır.

Düzeltilmelerin, konuşurun psikolojik durumu başta olmak üzere birtakım nedenlere dayandığı gözlenmiştir. Bir sözcükte hata yaptığını düşünme, bir biçim biriminde hata yaptığını düşünme, dil sürçmesi, kullandığı sözcüğün kapsamını daraltma, kekeleme, hatırlayamama, hatırlamaya çalışma veya yanlış hatırlama, söylediğinden emin olamama, söylediğini bir benzeri ile karıştırma, kullandığı ağız özelliğini ölçünlü dildeki şekil ile değiştirme ihtiyacı duyma, konuşmanın arasına bir açıklama ekleme nedenleri ile konuşma anında düzeltmeler yapıldığı görülmüştür.

Konuşma anında kendini düzeltme süreci üç aşamada ilerlemektedir:

1. Kendini izleme, hatanın tespiti ve konuşmanın kesilmesi,
2. Tereddüt yaşama, duraksama veya düzeltme sözü kullanımı,
3. Uygun düzeltmenin yapılması.

İlk aşamada konuşurun kendi konuşmasını izlemesi sonucunda konuşma hatası yaptığını düşündüğü bölümlerde hatasını tespit ettiği bunun üzerine konuşmasını kestiği gözlenmiştir.

İkinci aşamada tereddüt yaşandığı ve bir düzeltme sözü kullanılarak veya herhangi bir düzeltme sözü kullanmaksızın duraksanarak düzeltmenin yapıldığı gözlenmiştir. Düzeltme sözü olarak “yok, hayır, tövbe, pardon, değil, aslında, aman, ay, işte, neyse, mı?, sen söyle, ne o?, neydi?, öyle ya, bilirsin, dur, hah, u, şey” ve tekrarlardan oluşan düzeltme sözlerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki metinlerde en çok düzeltmenin duraksama yoluyla yapıldığı, düzeltme sözü olarak en çok “aman” sözünün kullanıldığı görülmüştür. Araştırmada kullanılan veriler Eskişehir ili ağızları çalışmalarındaki metinlerle sınırlıdır. Metinlerde rastlanmayan ancak dilde kullanıldığını bildiğimiz “of, uf, hay, hımm, affedersin, özür dilerim, yalan olmasın” vb. birtakım düzeltme sözlerine çalışmada yer verilmemiştir. Temsil gücü yüksek, kapsamlı ve nitelikli bir konuşma derleminin hazırlanması ve araştırmacıların kullanımına açılması Türkçede yer alan düzeltme sözlerinin tespitinde büyük kolaylık sağlayacaktır.

Üçüncü aşamada ise konuşur, konuşmanın hatalı olduğunu düşündüğü bölümünü uygun biçimde tekrar oluşturarak düzeltmeyi tamamlamış olur.

Konuşmada yapılan düzeltmeleri konu alan çalışmalar, dil kullanımı ile ilgili temel özelliklerin ortaya konması ve dil araştırmacıları tarafından daha

anlaşılır sonuçlar elde edilmesi adına önemli katkılarda bulunabilir. Derlem tabanlı olarak başkasını düzeltme hakkında yapılacak çalışmalarla, konuşurun ve dinleyicinin çeşitli niteliklerinden yola çıkılarak konuşma hatasını yapanla düzeltmeyi yapan arasındaki ilişki, konuşmanın kibarlık stratejilerine ve sosyo-kültürel yapıya uygunluğu, konuşurun ve dinleyicinin toplumsal konumları vb. konularda; kendini düzeltme hakkında yapılacak çalışmalarla da, yabancı dil öğretiminde dil kullanım becerilerinin belirlenmesi, ana dili konuşurlarının psikolojik durumu, düzeltme tercihleri vb. konularda önemli bulgular elde edilebilir. Ayrıca laboratuvar koşullarında yapılacak araştırmalarla, hatanın tespit edilme hızı, düzeltme süresi gibi bulgulardan hareketle konuşmanın niteliği ve konuşurun durumu hakkında veriler elde edilebilir.

Kaynakça

- Altıparmak, A. (2015). *Türkçe konuşmada akıcısızlık: psikodilbilimsel bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altıparmak, A. ve Kuruoğlu, G. (2017). Anadili Türkçe olan 4-8 yaş grubu çocuklarda konuşma akıcısızlığının incelenmesi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 34(1), 39-47.
- Ang, J., Dhillon, R., Krupski, A., Shriberg, E., ve Stolcke, A. (2002). Prosody-based automatic detection of annoyance and frustration in human-computer dialog. *In Seventh International Conference on Spoken Language Processing ICSLP-2002*, 2037-2040.
- Anshori, S. (2014). *A study of self-repair in speech errors made by the host and guest of Talk Asia Program in CNN TV*. Undergraduate Thesis, Malang: Maulana Malik Ibrahim State Islamic University of Malang, Faculty of Humanities.
- Bear, J., Dowding, J., Shriberg, E. ve Price, P. (1993). A system for labeling self-repairs in speech. *Technical Note 522*. SRI International, 1-9.
- Benedi, J. M., Lleida, E., Varona, A., Castro, M. J., Galiano, I., Justo, R. ve Miguel, A. (2006). Design and acquisition of a telephone spontaneous speech dialogue corpus in Spanish: DIHANA. *Fifth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*, 1636-1639.
- Carroll, D. W. (2004). *Psychology of Language* (Fourth Edition). Wadsworth/Thomson Learning, Belmont, CA.
- Clark, H. H. ve Wasow, T. (1998). Repeating words in spontaneous speech. *Cognitive Psychology*, 37, 201-242.
- Doğançay-Aktuna S. ve Kamışlı S. (1996). Türkçe’de düzeltmeler: toplumdilbilimsel çözümleme ve kültürlerarası karşılaştırma. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, C. 7, 262-283.
- Doğru, F. (2017). *Eskişehir ili Manav ağızları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Duran, E. ve Sezgin B. (2012). Yankılayıcı okuma yönteminin akıcı okumaya etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 145-164.
- Eklund, R. (2004). *Disfluency in Swedish Human-human and human-machine travel booking dialogues*. Linköping: Department of Computer and Information Science, Linköping Studies in Science and Technology, Unitryck.
- Erdem, M. D. (2017). Hazırlıklı ve Hazırlıksız konuşma durumlarında akıcısızlık üretimi: psikodilbilimsel bir inceleme. *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USOS 2017) Özetler Kitabı*. Ankara: 3 N Yayınları, 244.
- Godfrey, J. J., Holliman, E. C. ve McDaniel, J. (1992). SWITCHBOARD: Telephone speech corpus for research and development. *Acoustics, Speech, and Signal Processing, ICASSP-92.*, 1992, C.1, 517-520.
- Grønnum, N. (2006). DanPASS-a Danish phonetically annotated spontaneous speech corpus. *Proceedings of the 5th LREC*, 1578-1583.
- Harley, T. (2006). Speech errors: psycholinguistic approach. (Invited entry in *The Encyclopaedia of Language and Linguistics*, 11, 739-744). Oxford: Elsevier.
- İlbaş, S. (2015). *Eskişehir ili Balkan muhacir ağızları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kansu-Yetkiner, N., Oktar, L., Yavuz, Y. ve Özgen M. (2015). Yazılı metinden sözlü çeviride akıcısızlık ve duraklar: Öğrenci odaklı bütüncü temelli bir yaklaşım. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 32(2), 103-118.
- Levelt, W. J. M. (1983). Monitoring and self-repair in speech. *Cognition*, 14, 41-104.
- Levelt, W. J. M. (1989). *Speaking: from intention to articulation*. Cambridge, MA: MIT Press/Bradford.
- Maclay, H. ve Osgood, C. E. (1959). Hesitation phenomena in spontaneous English speech. *Word*, 15(1), 19-44.
- Maekawa, K., Koiso, H., Furui, S. ve Isahara, H. (2000). Spontaneous speech corpus of Japanese. *LREC*.
- Markee, N. (2000). *Conversation analysis*. Mahwah, New Jersey, Londra: Lawrence Erlbaum Associates.
- Muthusamy, Y. K., Cole, R. A. ve Oshika, B. T. (1992). The OGI multi-language telephone speech corpus. *Second International Conference on Spoken Language Processing*, 895-898.
- Ortega-Garcia, J., Gonzalez-Rodriguez, J., ve Marrero-Aguiar, V. (2000). AHU-MADA: A large speech corpus in Spanish for speaker characterization and identification. *Speech communication*, 31(2-3), 255-264.
- Schegloff, E. A., Jefferson, G. ve Sacks, H. (1977). The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language*, 53(2), 361-382.
- Sert, G. (2015). *Eskişehir ili Yörük ağızları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sert, O., Balaman, U., Daşkın, N. C., Büyükgüzel, S. ve Ergül, H. (2015). Konuşma çözümlemesi yöntemi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED*, 12(2), 1-43.
- Shriberg, E. E., Bear, J. ve Dowding, J. (1992). Automatic detection and correction of repairs in human-computer dialog. *Proceedings of the DARPA Speech and Natural Language Workshop*, February 23-26, Harriman, New York, 419-424.
- Shirberg, E. E. (2005). Spontaneous speech: how people really talk, and why engineers should care. *Proceedings of Eurospeech, Ninth European Conference on Speech Communication and Technology*, Lisbon, 1781-1784.
- Sidnell, J. (2010). *Conversation analysis: an introduction*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Sözlü Türkçe Derlem (STC), std.metu.edu.tr, Erişim tarihi: 01.10.2018.
- Stolcke, A., Ries, K., Coccaro, N., Shriberg, E., Bates, R., Jurafsky, D., Taylor, P., Martin, R., Ess-Dykema, C. V. ve Meteer, M. (2000). Dialogue act modeling for automatic tagging and recognition of conversational speech. *Computational linguistics*, 26(3), 339-373.
- Taussig, K. ve Bernstein, J. (1994). Macrophone: an American English telephone speech corpus. *Proceedings of the workshop on Human Language Technology*, Association for Computational Linguistics, 27-30.
- Türkçe Ulusal Derlem (TNC), tnc.org.tr, Erişim tarihi: 01.10.2018.
- Vural, E. (2008). *Disfluency in second language: a quantitative study on Turkish learners of English*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Enformatik Enstitüsü, Bilişsel Bilim Anabilim Dalı.
- Ward, W. (1989). Understanding spontaneous speech. *Proceedings of the workshop on Speech and Natural Language*, Association for Computational Linguistics, 137-141.
- Yıkıncı, S. (2015). *Ağız atlasları hazırlama yöntemleri ve Eskişehir ili Türkmen ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Extended Summary

Repairs in language may be in the texts produced by the person himself or in the texts produced by someone else and they can be found sometimes in written texts but they are especially seen in spoken texts. Speakers make repairs in their own speeches and it is called self-repair in speech. Self-repair in speech is more common in spontaneous speech, and it is also rarely seen in prepared speeches. Various studies were published in Western literature under the titles of self-repair in speech, self correction in speech, speech repairs etc. There are a few researches on Turkish on this topic and there is no study dealing with this subject as an independent study. Examples of self-repair in speech are directly related to speech production and speech errors and they occur within these processes. Errors in speech production can also occur due to the medical condition of the speakers. Speech errors which based on health problems like brain damage, disorders in speech organs etc. and repairs due to these health problems are not addressed in this study. Self-repairs in speeches of the speakers who have healthy speech organs or healthy organs affecting speech are included in the scope of the study. The speech data used in this study were collected from the texts included in the *Eskişehir İli Manav Ağızları* (EİMA) (Doğru, 2017), *Eskişehir İli Yörük Ağızları* (EİYA) (Sert, 2015), *Eskişehir İli Türkmen Ağızları* (EİTA) (Yıkılmış, 2015) and *Eskişehir İli Balkan Muhacir Ağızları* (EİBMA) (İlbaş, 2015) studies which were previously compiled with the help of recording devices and transferred to writing.

In this study, “speech production”, “speech errors” and “repair” issues are emphasized. Repairs are divided into two main headings: self-repairs and other-repairs. This study focus on self-repairs in speech of the native speakers of Turkish.

It has been observed that self-repairs in speech are based on a number of reasons. Especially the main reason is psychological state of the speaker. Speech errors can be experienced when the old information can not be updated in situations that changes frequently. For example, when older people are asked about their age, it is seen that they first mentioned their previous ages and then they repairs their speeches. Speech errors are also common in cases such as not remembering the name of the person or the history of an event, etc. It is observed that people often find difficulty in remembering person names and realized that they made mistakes in person names and then self-repair in speech occurs. It is determined that in this study there are many reasons of self-repairs in speech. Some of these reasons are as follows: detecting a speech error, slip of the tongue, stuttering, trying to remember, failing to remember or misremembering, hesitation in a statement, using a similar word, needing to change a dialectal feature to standard language feature etc.

A self-repair proceeds in three phases. The first phase is monitoring (detecting of the trouble and intercepting of the speech). The second phase is hesitation, pausing and using an editing term. The third phase involves making the repair correctly. At the first phase, when the speech was monitoring by the speaker, it was observed that speaker found the error in the sections that speaker thought to be a speech error and stopped the speech upon it. In the second phase, it was observed that there was a

hesitation and the repair was made by using an editing term or pausing without any editing terms. It is determined that following editing terms are used in the texts: *yok, hayır, tövbe, pardon, değil, aslında, aman, ay, işte, neyse, mı?, sen söyle, ne o?, neydi?, öyle ya, bilirsin, dur, hah, u, şey* and repetitions. In the texts of this study, it is seen that the most repair are made through “pause” and the word “aman” is used as the most commonly used editing term. The data used in this study are limited to the texts in the studies about the Eskişehir dialects. A number of editing terms like *of, uf, hay, humm, affedersin, özür dilerim, yalan olmasın* etc. that are not found in the texts but are known to be used in the language are not included in the study. Compiling of a representative, comprehensive and qualified speech corpus and opening it to the use of researchers will provide great convenience in determining the editing terms in Turkish. In the third phase, the speaker completes the repair by re-establishing the part of the conversation which he considers to be wrong.

